

# Kam sme sa posunuli po novelizácii ochranných opatrení?

Vrtíková, K.\*

VRTÍKOVÁ, K.: Kam sme sa posunuli po novelizácii ochranných opatrení? Právny obzor, 108, 2025, č. 5, s. 469 – 491. <https://doi.org/10.31577/pravnyobzor.2025.5.04>

**Where have we moved after the amendment of protective measures?** The content of the presented text will be devoted to three key protective measures, namely protective treatment, protective supervision and detention. The article will provide an analysis of domestic legislation in relation to the aforementioned institutions and, on this basis, will evaluate whether the *de lege lata* legislation may present certain problems *pro futuro*. Based on a comparison with the legislation of the Czech Republic, it will provide the reader with a foreign perspective on the aforementioned institutions. The author believes that it is protective treatment and detention that predict the protection of society to the greatest extent in relation to one of the weakest links in our society, namely to people who, under the influence of a mental disorder, have committed an illegal act. The protective measure, protective supervision, completes the imaginary protection of society, namely in relation to offenders who exhibit a certain anomaly in their recidivist lives.

**Key words:** *protective measures, protective treatment, protective supervision, detention, mental disorder*

## Úvod

Jedna z najrozsiahlejších legislatívnych činností Národnej rady SR viedla k schváleniu zákona č. 40/2024 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, konkrétne zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov. Napriek tomu, že účinnosť Trestného poriadku bola čiastočne pozastavená uznesením Ústavného súdu SR, sp. zn. PL. ÚS 3/2024, zo dňa 28. februára 2024, niektorých ustanovení Trestného poriadku sa uvedené pozastavenie vôbec nedotklo. Jedným z nich boli aj ustanovenia týkajúce sa ochranných opatrení, konkrétne ochranného liečenia, ochranného dohľadu a detencie, ktoré sú *conditio sine qua non* predkladaného textu. Cieľom nasledujúcich riadkov bude vyhodnotenie, či právna úprava spomenutých ochranných opatrení po rozsiahlej novelizácii trestných kódexov je *de lege lata* dostatočná, resp. či novelizáciou došlo k odstráneniu nedostatkov, s ktorými sa tieto hmotnoprávne inštitúty stretávali v minulosti. V neposlednom rade bude autorkou predstavená právna úprava uvedených ochranných opatrení u našich západných susedov, pričom touto dôkladnou analýzou bude čitateľom poskytnutý komparatívny pohľad do zahraničia, ktorý bude prínosom pre právny poriadok našej republiky a veríme, že vytvorí priestor na ďalšiu diskusiu.

## 1. Právna úprava detencie

Detencii ako takej bola už čiastočne venovaná pozornosť, a to konkrétne v úprave výkonu detencie a s ňou spojenému prerušeniu výkonu trestu odňatia slobody odsúdené-

\* JUDr. Karin Vrtíková, PhD., odborná asistentka, Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta TU v Trnave.

ho.<sup>1</sup> Detencia bola ako druh ochranného opatrenia do právneho poriadku Slovenskej republiky zavedená zákonom č. 300/2005 Z. z. s účinnosťou od 1. januára 2006. Už zo samotného pojmu detencia z lat. slova *detentio* – *držanie, zadržanie* vyplýva, že ide o typ ochranného opatrenia, ktorým sa zasahuje do osobnej slobody. Zároveň je však potrebné mať na zreteli, že detencia je taký druh ochranného opatrenia, ktorý zabezpečuje ochranu spoločnosti pred obzvlášť nebezpečnými páchatel'mi, pričom však zároveň ide o prostriedok ochrany osôb trpiacich duševnou poruchou, ktorá tieto osoby chráni pred samými sebou. V tomto kontexte preto jednoznačne vyvodzujeme, že tento druh ochranného opatrenia má v každej spoločnosti nezastupiteľnú pozíciu, avšak netreba opomínať, že detencia je svojou povahou najtvrdším ochranným opatrením v slovenskom právnom poriadku a aj preto by mala byť používaná len ako prostriedok *ultima ratio*. Keďže sa autorka rozhodla ako komparujúcu krajinu použiť práve právnú úpravu Českej republiky, za príznačné považuje uviesť, že aj česká judikatúrna prax potvrdzuje, že: „*soud uloží zabezpečovací detenci jen tehdy, nelze-li očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k relevantním okolnostem plnilo svůj účel a vedlo k dostatečné ochraně společnosti. Zabezpečovací detence tím představuje krajní řešení (tzv. ultima ratio), když jiná opatření nepřicházejí v úvahu a ochranu společnosti nelze zajistit jinými prostředky...*“<sup>2</sup>

### 1.1 Právna úprava detencie *de lege lata* – hmotnoprávna rovina

Zo súvisiacich ustanovení Trestného zákona vyplýva, že „*ak je odsúdenému vo výkone trestu odňatia slobody zistená duševná porucha, ktorá nie je len prechodná a pre ktorú výkon trestu odňatia slobody neplní svoj účel a odsúdený je z dôvodu tejto duševnej poruchy nebezpečný pre život alebo zdravie iných ľudí, súd rozhodne o prerušení výkonu trestu odňatia slobody a umiestnení odsúdeného v detenčnom ústave.*“<sup>3</sup>

Z citovania dotknutého ustanovenia je zjavné, že uloženiu detencie odsúdenému musí predchádzať splnenie niekoľkých podmienok:

- odsúdený je vo výkone trestu odňatia slobody, v rámci ktorého mu je zistená duševná porucha, ktorá nie je iba prechodná,
- odsúdený je pre zjavnú duševnú poruchu nebezpečný pre život a zdravie iných ľudí.

O spomenutom zároveň platí, že je jedinou možnosťou, keď **súd obligatórne ukladá ochranné opatrenie – detenciu**, teda v prípade, ak sú naplnené uvedené predpoklady, súd obligatórne rozhodne o uložení detencie odsúdenému.

Všetky ostatné alternatívy uloženia detencie, ktoré zákonodarca *de lege lata* predpokladá, sú fakultatívnymi oprávneniami súdu. Konkrétne ide o nasledujúce:

**Ďalšou, druhou, možnosťou** a na základe ktorej môže súd uložiť odsúdenému detenciu je situácia, keď:

<sup>1</sup> VRTÍKOVÁ, K., MOKRÁ I. Ochrana osobnej slobody odsúdených v kontexte ich umiestnenia do detenčného ústavu. In *Košické dni trestného práva 2024*. Sekcia 1: Rekodifikácia trestných kódexov – aktuálne výzvy a perspektívy, 2024, s. 206.

<sup>2</sup> Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 7 Tdo 213/2011 zo dňa 11. 05. 2011.

<sup>3</sup> Paragraf 81 ods. 1 Trestného zákona.

- pred skončením výkonu trestu odňatia slobody súd rozhodne o umiestnení do detenčného ústavu, ktoré sa **vykoná po vykonaní trestu odňatia slobody**;
- vo vzťahu k páchatel'ovi úmyselného trestného činu, ktorého pobyt na slobode je z dôvodu duševnej poruchy, ktorá nie je prechodná, nebezpečný pre život alebo zdravie iných osôb;
- takýto odsúdený sa odmieta podrobiť ochrannému liečeniu, resp. ochranné liečenie u neho neplní svoj účel.<sup>4</sup>

Z uvedeného teda abstrahujeme ďalšiu, **druhú zákonnú možnosť** – uloženie detencie páchatel'ovi trestného činu, a to v prípade, ak sa odsúdený odmieta podrobiť ochrannému liečeniu, resp. ochranné liečenie neplní svoj účel. Zaujímavosťou v kontexte s detenciou je, že pri tejto možnosti uloženia daného ochranného opatrenia platí, že si ho odsúdený vykoná **až po vykonaní celého trestu odňatia slobody**, na rozdiel od prvej možnosti, v rámci ktorej dôjde k prerušeniu trestu odňatia slobody a okamžitému umiestneniu odsúdeného do detenčného ústavu.

**Tretia alternatíva** predpokladá, že súd môže na základe odborného lekárskeho posudku rozhodnúť o umiestnení páchatel'a do detenčného ústavu aj v prípade, ak:

- pobyt takéhoto páchatel'a na slobode je nebezpečný z dôvodu duševnej poruchy, ktorá nie je len prechodná;
- páchatel' **vykonáva ochranné liečenie v zdravotníckom zariadení** a svojim správaním ohrozuje život alebo zdravie iných osôb.<sup>5</sup>

V uvedenom prípade teda ide o páchatel'a, ktorému už súd uložil ochranné liečenie, avšak v rámci jeho výkonu sa zistí, že svojim správaním ohrozuje život a zdravie iných, a to práve z dôvodu duševnej poruchy, ktorá nie je len prechodná.

**Štvrtá zákonná možnosť**, keď súd môže rozhodnúť o uložení detencie, nastáva po splnení nasledujúcich podmienok:

- ide o páchatel'a trestného činu spáchaného so **sexuálnym motívom**, ktorý vykonáva ochranné liečenie v zariadení ústavnej zdravotnej starostlivosti;
- ochranné liečenie nedosiahlo svoj účel a v budúcnosti hrozí opakovanie spáchaného činu alebo obdobného činu;
- návrh na zmenu ochranného opatrenia musí smerovať zo zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti,
- súd rozhoduje na základe odborného lekárskeho posudku.<sup>6</sup>

Z uvedeného teda môžeme konštatovať, že už neplatí premisa, že detenciu ako jednu z foriem ochranného opatrenia je možné uložiť iba páchatel'ovi, ktorý bol v čase spáchania trestného činu trestne zodpovedný a bol mu uložený nepodmienečný trest odňatia slobody, v rámci ktorého bola u odsúdeného zistená duševná porucha. Uvedené bolo súčasťou predchádzajúcej právnej úpravy, pričom zastávame názor, že uvedená skutočnosť do značnej miery spôsobovala nezrovnalosť v aplikačnej praxi z dôvodu obligatórnej povinnosti výkonu trestu odňatia slobody. V zmysle platnej právnej úpravy „*musí*

<sup>4</sup> Paragraf 81 ods. 2 Trestného zákona.

<sup>5</sup> Paragraf 81 ods. 3 Trestného zákona.

<sup>6</sup> Paragraf 81 ods. 4 Trestného zákona.

*umiestneniu do detenčného ústavu predchádzať výkon ochranného liečenia ústavnou formou alebo výkon trestu odňatia slobody, v rámci ktorého odsúdený trpí tak závažnou duševnou poruchou, pre ktorú nemôže vykonávať trest odňatia slobody a zároveň je jeho pobyt na slobode tak nebezpečný, že je potrebné ho izolovať od spoločnosti a liečiť v rámci detenčného ústavu.*<sup>7</sup>

V kontexte uvedeného preto zastávame názor, že takéto odstupňovanie „závažnosti“ nebezpečnosti, je vhodným nastavením právnej úpravy, ktorá tak jednoznačne považuje ochranné opatrenie – detenciu, za *ultima ratio*, a takto k nej aj pristupuje. Odborná verejnosť vo vzťahu k nebezpečenstvu, ktoré vychádza od osôb trpiacich duševnou poruchou, jednoznačne konštatuje, že človek, ktorý je pre svoje okolie nebezpečný z dôvodu duševnej poruchy, tak je to obvykle z dôvodu, že sa nelieči, pričom uvedené nebezpečenstvo trvá iba dovtedy, pokiaľ sa daná osoba nepodrobí liečbe. *V rámci ochranných liečení je hospitalizovaných veľa páchatel'ov, ktorí po nasadení liečby bez problémov spolupracujú.*<sup>8</sup>

Vychádzajúc z § 82 ods. 1 TZ je primárnym účelom detencie ochrana spoločnosti pred hrozbou páchania ďalších trestných činov. Izolačná funkcia v tomto prípade prevažuje nad záujmom na vyliečení páchatel'a, a to napriek tomu, že jej výkon predpokladá osobitný liečebný režim. Čo sa týka dĺžky trvania detencie, tá je vymedzená abstraktnou pojmológiou, ktorá tvrdí, že môže trvať dovtedy, pokiaľ nie je možné zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatel'om miernejšími prostriedkami. Z uvedeného teda implicitne vyplýva, že nie je vylúčené, že detencia bude trvať aj **doživotne**.

## 1.2 Právna úprava detencie *de lege lata* – procesnoprávna rovina

Prvé spomenutie detencie naprieč Trestným poriadkom je hneď v rámci výkladu pojmov, pričom zákonodarca uvádza, že za odsúdeného považuje aj páchatel'a činu inak trestného, ktorému bolo v trestnom konaní uložené ochranné liečenie alebo **detencia**. Neskôr, v **§ 46 Oprávnenia poškodeného a uplatnenia nároku na náhradu škody** má poškodený, ktorému hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvineného alebo odsúdeného na slobode, právo požiadať o poskytnutie informácie o prepustení alebo úteku odsúdeného z výkonu detencie. Obdobné oprávnenie zákonodarca priznáva aj svedkovi, ktorému hrozí nebezpečenstvo v súvislosti s pobytom obvineného alebo odsúdeného na slobode, konkrétne takýto svedok má právo požiadať o poskytnutie informácie o prepustení, resp. úteku odsúdeného z detencie.<sup>9</sup>

Následne obsahuje Trestný poriadok právnu úpravu detencie, počnúc **§ 462 Výkon detencie**, ktorý sa nachádza vo štvrtom diele **Výkon zhabania vecí, výkon zhabania častí majetku a výkon detencie**. V tomto smere je potrebné uviesť, že zákonodarca nastavil právnu úpravu rozhodovania o detencii tak, aby návrh na umiestnenie odsúdeného v detenčnom ústave mohol podať buď:

<sup>7</sup> Dôvodová správa k zákonu č. 40/2024 Z. z., online dostupná na: <https://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2024/dovodova-sprava-k-zakonu-c-40-2024-z-z.html> (navštívené dňa 10. 2. 2025).

<sup>8</sup> Tamže.

<sup>9</sup> Paragraf 46 písm. e) TP, resp. § 139 ods. 1 písm. f) Trestného zákona.

- *prokurátor* – v prípade ak podáva návrh na umiestnenie odsúdeného do detenčného ústavu, alebo
- *zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti, v ktorom odsúdený vykonáva ochranné liečenie* – v prípade, ak odsúdený vykonáva ochranné liečenie, ktoré však neplní svoj účel, resp. odsúdený sa odmieta podrobiť ochrannému liečeniu, alebo
- *riaditeľ ústavu na výkon trestu, v ktorom odsúdený vykonáva trest odňatia slobody* – a to v prípade, ak odsúdený vo výkone trestu odňatia slobody trpí duševnou poruchou, ktorá nie je len prechodná a pre ktorú výkon trestu odňatia slobody neplní svoj účel.

Zároveň platí, že ak sa návrh podáva počas výkonu trestu odňatia slobody, musí sa návrh podať aspoň 60 dní pred skončením výkonu trestu odňatia slobody, a to z dôvodu, aby prvostupňový súd mohol rozhodnúť najmenej 30 dní pred skončením výkonu trestu odňatia slobody a nadriadený súd v prípade podania sťažnosti aby rozhodol tak, že okamžite po skončení výkonu trestu odňatia slobody sa bude pokračovať vo výkone detencie.<sup>10</sup>

O návrhu na umiestnenie odsúdeného v detenčnom ústave rozhoduje súd, v ktorého obvode sa vykonáva trest odňatia slobody alebo ochranné liečenie, a to konkrétne na verejnom zasadnutí. Pred rozhodnutím by mal byť odsúdený vypočutý, avšak toto vypočutie sa dá reparaovať, konkrétne v prípade, ak samotný odsúdený požiadal, aby sa verejné zasadnutie konalo v jeho neprítomnosti alebo ak to jeho zdravotný stav neumožňuje. Zároveň však súd v takomto prípade musí obligatórne ustanoviť odsúdenému obhajcu z dôvodu zabezpečenia dodržiavania jeho práv. Čo však je v tomto prípade kardinálne, je čiastkové odporúčanie odborníkov z praxe – psychiatrov, aby súd odsudzovanú osobu pri takomto rozhodovaní aspoň **vzhliadol**. Dostatočnosť takéhoto vzhliadnutia, resp. napĺňanie tohto odporúčania súdmi môžeme v tejto chvíli iba predpokladať. Až praktické výsledky nám ukážu, ako sa kompetentné súdy s touto skutočnosťou vyrovnali.

Explicitné stanovenie lehôt na rozhodnutie súdov o návrhu na umiestnenie do detenčného ústavu považujeme za pozitívne<sup>11</sup>, pretože sa prikláňame na tú stranu váh, ktorá si je vedomá komplikovanosti „pracovania“ s osobami duševne postihnutými, o ktorých je potrebné v takejto chvíli rozhodovať.

Jednoznačne pozitívne hodnotíme novozavedený inštitút, tzv. **predbežný príkaz**, ktorý môže predseda senátu vydať iba vo **výnimočných prípadoch**, v zákonom stanovenej lehote, za účelom umiestnenia odsúdeného do detencie, najmä ak súd potrebuje na rozhodnutie znalecký posudok a nerozhodol by do skončenia výkonu trestu odňatia slobody, alebo v prípade, keď odsúdený svojím správaním ohrozuje život alebo zdravie iných osôb. Týmto predbežným príkazom **súd** teda buď na návrh prokurátora alebo riaditeľa ústavu na výkon trestu, zdravotníckeho zariadenia alebo aj bez návrhu kohokoľvek, vydá tento predbežný príkaz na umiestnenie odsúdeného do detencie, ktorý musí byť odôvodnený. Rozhoduje sa o ňom do 48 hodín od doručenia návrhu súdu. Jedným

<sup>10</sup> Paragraf 462 ods. 1 Trestného poriadku.

<sup>11</sup> Paragraf 462 ods. 1, ods. 2 Trestného poriadku.

z následkov vydania takéhoto príkazu je zabezpečenie u odsúdeného, ktorý nie je vo výkone trestu odňatia slobody, jeho bezodkladný výkon. Obdobná situácia platí u odsúdeného, ktorý sa nachádza vo výkone trestu odňatia slobody, a súd je presvedčený, že do skončenia jeho výkonu nestihne rozhodnúť znaleckým posudkom o umiestnení do detencie, v takomto prípade sa aplikácia predbežného príkazu v zmysle právnej úpravy *de lege lata* viaže až na skončenie, resp. uplynutie trestu odňatia slobody, čo možno považovať za vhodnú formuláciu,<sup>12</sup> pretože osoba, u ktorej je dôvodný predpoklad, že trpí duševnou poruchou po vydaní predbežného príkazu, bude mať zabezpečený plynulý prechod z ústavu na výkon trestu do zariadenia ústavnej starostlivosti, na základe čoho jej bude poskytnutá pomoc do takej miery, aby neublížila ani sebe, ani nikomu inému.

Prípadnú bezbrehosť užívania predbežných príkazov zákonodarca zamedzil v § 462 ods. 6 TP, v ktorom uložil povinnosť, že: „*ak súd nerozhodne o uložení detencie do troch mesiacov od vydania predbežného príkazu, rozhodne o jeho predĺžení vždy najviac o dva mesiace, inak predbežný príkaz stráca platnosť a odsúdený pokračuje v uloženom ústavnom ochrannom liečení.*“ Z uvedeného vyplýva, že aj v prípade uloženého predbežného príkazu na umiestnenie do detencie sa upravujú lehoty na rozhodnutie o samotnej detencii alebo o jej predĺžení, pričom v opačnom prípade daný predbežný príkaz stráca platnosť.

V neposlednom rade sa značne kriticky musíme vyjadriť k ustanoveniu § 462 ods. 7 TP, v zmysle ktorého zákonodarca ponechal bezo zmeny tú skutočnosť, že v prípade, ak sa rozhodlo o umiestnení odsúdeného do detencie, ktorý si odpykával trest odňatia slobody, súd zároveň musí obligatórne rozhodnúť aj o **prerušení výkonu trestu**. Autorka sa k uvedenému kriticky vyjadrovala už v inom texte, pričom svoje slová opätovne opiera o skutočnosť, že: „*ako v prípade výkonu trestu odňatia slobody, tak v prípade výkonu detencie resp. umiestnením odsúdeného do detenčného ústavu dochádza k obmedzeniu jeho osobnej slobody. Ak súčasne s umiestnením odsúdeného do detenčného ústavu, mu súd preruší výkon trestu odňatia slobody, prakticky tým sprisňuje (predlžuje) právoplatne uložený trest odňatia slobody. Súčasné znenie § 462 ods. 7 Trestného poriadku však už (účinne) používa slovné spojenie „...rozhodne o prerušení...“.* Napriek tomu, že zrejmy nesúlady formulácií Trestného zákona a Trestného poriadku pravdepodobne spôsobil zákonodarca nevedome, vyjadrujeme názor, že pokiaľ súd rozhoduje o prerušení výkonu trestu odňatia slobody a rozhodol tak, že výkon trestu odňatia slobody prerušil, mal by toto svoje rozhodnutie adekvátne odôvodniť a nemalo by k nemu dochádzať obligatórne, a to napriek tomu, že to § 81 ods. 1 TZ predpokladá. Osobitne by súd mal prihliadať na okolnosti zistenej duševnej poruchy v kontexte jej možného korigovania formou adekvátnej liečby.“<sup>13</sup>

Novodoplnené ustanovenie § 463 ods. 2 TP uvedenú nezrovnalosť čiastočne konvalidovalo, a to takým spôsobom, že zákonodarca ukladá súdu povinnosť v prípade, ak po-

<sup>12</sup> Paragraf 462 ods. 5 Trestného poriadku.

<sup>13</sup> VRTÍKOVÁ, K., MOKRÁ I. Ochrana osobnej slobody odsúdených v kontexte ich umiestnenia do detenčného ústavu. In *Košické dni trestného práva 2024*, Sekcia 1: Rekodifikácia trestných kódexov – aktuálne výzvy a perspektívy, 2024, s. 206.

minuli dôvody detencie, ale je potrebné pokračovať v liečení odsúdeného, aby rozhodol o prepustení odsúdeného z detencie, a zároveň o uložení ochranného liečenia. Proti takto vydanému uzneseniu zákonodarca pripúšťa podanie sťažnosti, ktorá v prípade, ak ju podá prokurátor proti uzneseniu o prepustení z detencie, má odkladný účinok. Uvedené sa teda aplikuje v prípade, ak síce na jednej strane dôvody detencie pominuli, ale zdravotný stav odsúdeného si vyžaduje pokračovanie v jeho liečení.

Autorka v tomto smere vyjadruje názor, že zákonodarca spomínanou novelou čiastočne precizoval a zagarantoval práva odsúdeným, aj keď len parciálne. Opakovane pretrvávajúci problém je prítomný v rámci obligatórneho rozhodovania o prerušení výkonu trestu, pretože tu predpokladá, že odsúdenému, i keď trpiacemu duševnou poruchou, je predĺžený právoplatne uložený trest odňatia slobody.

### 1.3 Detencia ako ochranné opatrenie v Českej republike

Právna úprava detencie ako jedného z druhov ochranných opatrení v Českej republike<sup>14</sup>, sa rovnako ako na Slovensku vykonáva v špecializovaných ústavoch, v ktorých sú realizované rôzne psychologické, liečebné a pedagogické programy pre v nich umiestnené osoby, ktoré sú nebezpečné pre spoločnosť. Uvedené ústavy sú tak na Slovensku, ako aj v Českej republike pod dozorom členov Zboru väzenskej a justičnej stráže. V neposlednom rade medzi totožné znaky ochranných opatrení oboch krajín zaraďujeme, že detencia trvá tak dlho, ako si to vyžaduje ochrana spoločnosti, teda môže trvať aj do konca života odsúdeného. Právna úprava zabezpečovacej detencie je obsiahnutá v niekoľkých právnych predpisoch, konkrétne v českom Trestnom zákone, v českom Trestnom poriadku a v samostatnom Zákone o výkone zabezpečovacej detencie. Konštatujeme teda, že formálna právna úprava je totožná v Českej republike a Slovenskej republike.

**Prvý zásadný rozdiel** medzi komparovanými právnymi úpravami spočíva v počte zariadení, ktoré sú v daných krajinách. Na Slovensku je jeden detenčný ústav, konkrétne v Hronovciach<sup>15</sup>, Česká republika má zriadené tri detenčné ústavy, konkrétne Ústav na výkon zabezpečovacej detencie Brno, vo Vážnici a Ústave na výkon zabezpečovacej detencie v Opave a vo Vážobnej väznici a Ústave na výkon zabezpečovacej detencie v Prahe. O poslednom zmieňovanom platí, že sa nachádza v rámci areálu Vážobnej väznice Praha – Pankrác a slúži ako nástup pre všetkých mužov, ktorým bola uložená zabez-

<sup>14</sup> V zmysle § 98 ods. 1 českého Trestného zákona medzi druhy ochranných opatrení český zákonodarca zaraďuje tiež: ochranné liečenie, zhabanie vecí, zhabanie častí majetku a ochrannú výchovu.

<sup>15</sup> Detenčný ústav Hronovce bol otvorený dňa 22. decembra 2022. Proces jeho výstavby a uvádzania do prevádzky bol však zdĺhavý a komplikovaný. Aj z dôvodu jeho absencie sa duševne chorí páchatelia spravidla umiestňovali v psychiatrických nemocniciach, ktoré však neboli schopné zabezpečiť nepretržitý dohľad zdravotníckeho personálu. Zariadenie má kapacitu 75 lôžok, ktoré sú umiestnené v samostatných celách. Podlažia sú diferencované podľa nebezpečenstva, ktoré hrozí zo strany klientov zariadenia. Detenčný ústav poskytuje osobám v ňom umiestneným špeciálny režim a zároveň efektívnejšie zabezpečuje ich izoláciu. Napriek dlhému čakaniu bol detenčný ústav Hronovce otvorený dňa 22. decembra 2022, čím výkon predmetnej právnej úpravy nadobudol potrebné kontúry a presun odsúdených za splnenia zákonných požiadaviek sa tak začal realizovať.

pečovacia detencia. Tu sa dostávame k rozdielu v rámci samotného názvu, pretože v rámci právnej úpravy Českej republiky sa ochranné opatrenie detencia nazýva zabezpečovacia detencia. Tieto termíny sú však z hľadiska významu totožné.

Po nahliadnutí do zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník (ďalej len „*český Trestný zákon*“) by sme zistili, že české súdy môžu uložiť zabezpečovaciu detenciu aj takému páchatelovi, pri ktorom predpokladajú, že zaistenie ochrany spoločnosti takto zabezpečia lepšie, ako keby bol páchatelovi uložený nepodmienečný trest odňatia slobody. K uvedenému môže dôjsť na základe hmotnoprávneho inštitútu **upustenia od potrestania** v prípade, ak páchatel spáchal zločin v stave zníženej pričetnosti alebo v stave vyvolanom duševnou poruchou, a nie je možné očakávať, že by uloženie ochranného liečenia s prihliadnutím na povahu duševnej poruchy a možnosti pôsobenia na páchatel'a viedlo k dostatočnej ochrane spoločnosti.<sup>16</sup> V tomto smere teda platí, že **české súdy môžu upustiť od potrestania vo vzťahu k takémuto páchatel'ovi iba pod mienkou, že z objektívnych príčin by uloženie ochranného liečenia nebolo pre páchatel'a dostatočné, resp. nebola by zabezpečená ochrana spoločnosti pred ďalším páchaním trestnej činnosti takéhoto páchatel'a**. Na porovnanie: **slovenská právna úprava vôbec neukladá súdu možnosť upustiť od potrestania páchatel'a v prípade, ak by mu uložila detenciu**. Naopak, náš tuzemský zákonodarca pre uloženie detencie minimálne predpokladá predchádzajúce uloženie **ochranného liečenia**. Zhodnotenie, či uvedené je pozitívnym či negatívnym prejavom právnej úpravy, nie je tou základnou otázkou, na ktorú by autorka mala potrebu poukazovať. Naopak, domnieva sa, že obe právne úpravy sú v niečom odlišné a, naopak, totožné, avšak s totožným cieľom, a síce, zabezpečením ochrany spoločnosti pred možným nebezpečenstvom takýchto duševne chorých páchatel'ov.

Na druhej strane však platí, že z dikcie § 100 českého Trestného zákona vyplýva rovnako subsidiarita zabezpečovacej detencie voči ochrannému liečeniu, lebo podľa českého Trestného zákona je možné zabezpečovaciu detenciu uložiť až vtedy, keď nie je možné očakávať, že by uložené ochranné liečenie s prihliadnutím na povahu duševnej poruchy a možnosti pôsobenia na páchatel'a viedlo k dostatočnej ochrane spoločnosti. Na tomto mieste je však nutné uviesť, že v prípade, ak medzi uložením zabezpečovacej detencie a začatím jej výkonu pominú okolnosti, pre ktoré bola uložená, **súd od jej výkonu upustí**. Okolnosťou na upustenie od výkonu zabezpečovacej detencie by napríklad bolo výrazné zlepšenie zdravotného stavu osoby, ktorej bola zabezpečovacia detencia uložená.<sup>17</sup>

Ústavný súd Českej republiky nálezom, sp. zn. I. ÚS 497/18 zo dňa 18. júla 2018, zrušil uznesenie Krajského súdu v Brne, sp. zn. 4Tdo/5/2018 zo dňa 16. januára 2018, ktorým bola zamietnutá sťažnosť sťažovateľa proti rozhodnutiu Mestského súdu v Brne, ktorý pri pravidelnom prieskume trvania zabezpečovacej detencie rozhodol tak, že zabezpečovacia detencia sťažovateľa naďalej trvá. Súd prvého stupňa svoje rozhodnutie

<sup>16</sup> Paragraf 47 ods. 2 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.

<sup>17</sup> KALVODOVÁ, V., KUČHTA, J., ŠKVAIN, P. *Zákon o výkonu zabezpečovacie detence: Komentář*. Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 22.

založil na správe Ústavu na výkon zabezpečovacej detencie, výsluchu sťažovateľa a informáciách zo znaleckých posudkov z minulosti, konkrétne z roku 2011 a 2015, pričom ani jeden z týchto posudkov sa nevenoval prognóze ochorenia sťažovateľa. Výpoveď sťažovateľa je v rozhodnutí toľkokrát reprodukováaná, že ani nie je zrejmé, akým spôsobom obsah výpovede sťažovateľa podporuje závery súdu o nevyhnutnosti ďalšieho trvania zabezpečovacej detencie. Táto správa napríklad hovorí o nízkom protispoločenskom potenciáli ochorenia a páchanej trestnej činnosti a tiež o absencii výraznejšieho spoločenského ohrozenia v prípade pobytu vo voľnejšom prostredí. Zároveň Ústavný súd ČR vo svojom náleze konštatoval, že: „Zabezpečovací detence představuje mimořádně razantní zásah do základních práv srovnatelný s uložením výjimečného trestu odnětí svobody, čemuž musí odpovídat náležitě zkoumání toho, zda je zabezpečovací detence nezbytná, zda ji nelze nahradit ochranným léčením. Čím méně závažného trestného činu (resp. činu jinak trestného) se osoba držená v zabezpečovací detenci dopustila, tím přísněji a pečlivěji musejí soudy posuzovat, zda je tato forma omezení osobní svobody stále nezbytná. V posuzovaném případě ani pro soud určující zpráva odborníků z Ústavu pro výkon zabezpečovací detence nepodporuje závěr o nezbytnosti nejprísnejšieho omezení osobní svobody v podobě zabezpečovací detence. Vzhledem k tomu, že při nařízení výkonu zabezpečovací detence nebyl zpracován znalecký posudek, je nutno považovat návrh stěžovatele na jeho vypracování pro potřeby nezávislého posouzení jeho aktuálního zdravotního stavu za oprávněný. Odmítnutím důkazního návrhu stěžovatele tak došlo k porušení práva stěžovatele na soudní ochranu garantovaného čl. 36. odst. 1 Listiny základních práv a svobod, v důsledku pak též k porušení práva na osobní svobodu garantovaného v čl. 8 odst. 1 Listiny.“

Na podklade uvedeného však vyjadrujeme názor, že je nutné poskytnúť parciálne porovnanie medzi ukladaním ochranného liečenia a ukladaním detencie, keďže uloženiu detencie, pokiaľ sa duševná porucha nepreukáže vo výkone trestu odňatia slobody a práve pre takúto duševnú poruchu výkon detencie neplní svoj účel, musí v ostatných prípadoch predchádzať uloženie ochranného liečenia.

## 2. Právna úprava ochranného liečenia

Uvedené ochranné opatrenie súd ukladá páchatelovi činu inak trestného, ktorý nie je pre nepričetnosť trestne zodpovedný a jeho pobyt na slobode je nebezpečný, pričom zároveň platí, že ho môže uložiť aj páchatelovi trestného činu, ktorý takýto čin spáchal v súvislosti s duševnou poruchou a jeho pobyt na slobode je nebezpečný.<sup>18</sup> Na dosiahnutie nami vytýčeného cieľa je nemenej významné ustanovenie § 73 ods. 5 TZ, v zmysle ktorého platí: „Ak odsúdený vo výkone trestu odňatia slobody trpí duševnou poruchou, ktorá podľa odborného lekárskeho posudku nie je len prechodná a pre ktorú je pobyt odsúdeného na slobode nebezpečný, súd môže rozhodnúť o uložení ochranného liečenia.“ Na porovnanie s významovo totožným ochranným opatrením – detenciou – uvádzame doslovné znenie § 81 ods. 1 TZ, v ktorého zmysle: „Ak odsúdený vo výkone trestu

<sup>18</sup> Paragraf 73 ods. 1, ods. 2 písm. b) Trestného zákona.

*odňatia slobody trpí duševnou poruchou, ktorá nie je len prechodná a pre ktorú výkon trestu odňatia slobody neplní svoj účel a odsúdený je z dôvodu tejto duševnej poruchy nebezpečný pre život alebo zdravie iných osôb, súd rozhodne o prerušení výkonu trestu odňatia slobody a umiestnení odsúdeného v detenčnom ústave.*“ V zmysle explicitných definícií autorky je preukázaný kardinálny rozdiel medzi jednotlivými ochrannými opatreniami, ktoré by na prvý pohľad mohli javiť znaky totožnosti, a síce, obe ochranné opatrenia sa ukladajú odsúdenému vo výkone trestu odňatia slobody, ktorý trpí duševnou poruchou, ktorá nie je prechodná. Pričom pri detencií musí zároveň platiť, že z dôvodu trvalej duševnej poruchy nie je naplnený účel výkonu trestu odňatia slobody a, čo je najdôležitejšie, v rámci rozhodovania o detencii musí byť odsúdený trpiaci duševnou poruchou **nebezpečný pre život alebo zdravie iných ľudí**. Na rozdiel od ochranného liečenia, v rámci ktorého na rozhodnutie o jeho uložení postačuje „iba“ preukázanie skutočnosti, že pobyt odsúdeného na slobode je nebezpečný pre danú osobu a nie pre život a zdravie iných ľudí. Z uvedeného možno jednoznačne konštatovať vyššiu mieru nebezpečnosti osoby ukladanej súdom detenciu, ako osobe, ktorej súdy rozhodujú o uložení ochranného liečenia.

Zjednodušene teda môžeme povedať, že **ochranné liečenie je miernejším ochranným opatrením ukladaným aj osobám trpiacim duševnou poruchou**. Zároveň však platí, že súd rozhodne o uložení ochranného liečenia aj voči páchatel'ovi, u ktorého rozhodne o prepustení z výkonu detencie a ktorý trpí duševnou poruchou, ktorá nie je len prechodná.<sup>19</sup>

## 2.1 Právna úprava ochranného liečenia *de lege lata* – hmotnoprávna úprava

Slovenský zákonodarca nastavil právnu úpravu ochranného liečenia takým spôsobom, že súd je povinný obligatórne uložiť ochranné liečenie v prípade, ak ide o páchatel'a, ktorému znižuje trest pod dolnú hranicu trestnej sadzby, ktorý spáchal trestný čin v stave zmenšenej príčetnosti, a súd je presvedčený, že vzhľadom na zdravotný stav páchatel'a by bolo možné za súčasného uloženia ochranného liečenia dosiahnuť ochranu spoločnosti aj trestom kratšieho trvania. *Ďalšie obligatórne uloženie ochranného liečenia* nastáva v prípade, ak **súd upúšťa od potrestania**, pretože ide o páchatel'a prečinu, ktorým nebola spôsobená smrť alebo ťažká ujma na zdraví a páchatel' spáchal prečin v stave zmenšenej príčetnosti a súd vyjadruje názor, že **ochranné liečenie, ktoré mu zároveň ukladá, zabezpečí ochranu spoločnosti a nápravu páchatel'a účinnejšie ako trest**. Negatívnou podmienkou, ktorá v danom prípade musí byť naplnená, je, že páchatel' sa nesmel do stavu zmenšenej príčetnosti dostať vplyvom návykovej látky. Uvedené dve alternatívy, v rámci ktorých zákonodarca obligatórne ukladá ochranné liečenie, sa týkajú stavu zmenšenej príčetnosti páchatel'a. *Posledný tretí variant*, v rámci ktorého súd obligatórne ukladá ochranné liečenie, sa viaže na páchatel'a činu inak trestného, ktorý nie je pre nepríčetnosť trestne zodpovedný a jeho pobyt na slobode je nebezpečný.

<sup>19</sup> Paragraf 73 ods. 6 Trestného zákona.

Medzi ďalšie obligatórne uloženie ochranného liečenia zákonodarca subsumoval situáciu, ak prepúšťa páchateľa z výkonu detencie a tento páchateľ trpí duševnou poruchou, ktorá nie je len prechodná. Teda, v zmysle § 73 ods. 6 TZ je súd povinný uložiť ochranné liečenie aj takému páchateľovi, ktorého prepúšťa z výkonu detencie a ktorý zároveň trpí duševnou poruchou, ktorá však nie je len prechodná. V danom prípade teda ide o kumulatívne podmienky, ktoré musia byť naplnené.

***Fakultatívne oprávnenie rozhodnúť o uložení ochranného liečenie vložil zákonodarca do rúk súdu v nasledujúcich prípadoch:***

- ak páchateľ spáchal trestný čin v stave zmenšenej príčetnosti a jeho pobyt na slobode je nebezpečný, alebo
- ak páchateľ spáchal trestný čin v súvislosti s duševnou poruchou a jeho pobyt na slobode je nebezpečný, alebo
- ak páchateľ spáchal trestný čin v dôsledku závislosti od návykovej látky alebo v dôsledku závislosti od hazardných hier.<sup>20</sup>

Zároveň medzi ďalšie fakultatívne oprávnenie súdu rozhodnúť o aplikovaní ochranného liečenia zákonodarca zaraďuje situáciu, ak: „odsúdený vo výkone trestu odňatia slobody trpí duševnou poruchou, ktorá podľa odborného lekárskeho posudku nie je len prechodná a pre ktorú je pobyt odsúdeného na slobode nebezpečný, súd môže rozhodnúť o uložení ochranného liečenia.“<sup>21</sup>

Čo sa týka ukladania ochranného liečenia v zmysle § 73 ods. 4 TZ platí, že súd ho môže uložiť popri treste, pri upustení od potrestania alebo pri podmieňacom upustení od potrestania.

Zákonodarca predpokladá dve formy ochranného liečenia, a to:

- **ambulantnú formu** – súd ju ukladá, ak vzhľadom na osobu páchateľa, povahu duševnej poruchy a liečebné možnosti možno očakávať splnenie účelu ochranného liečenia;
- **ústavnú formu** – súd uloží len v prípade, ak je pobyt páchateľa na slobode nebezpečný z dôvodu duševnej poruchy alebo ak vzhľadom na osobu páchateľa, povahu duševnej poruchy a liečebné možnosti nemožno očakávať, že účel splní ambulantná forma ochranného liečenia.<sup>22</sup>

Zároveň, samozrejme, platí, že súdom ustanovené formy ochranného liečenia je možné meniť, avšak to opätovne iba formou súdneho rozhodnutia a v prípade, ak uložaná forma neplní svoj účel a možno dôvodne očakávať dosiahnutie účelu inou formou. Ústavnú formu ochranného liečenia môže súd zmeniť na ambulantnú formu, ak doterajší priebeh ochranného liečenia nasvedčuje tomu, že ústavná forma už nie je potrebná a účel ochranného liečenia možno dosiahnuť aj ambulantnou formou.<sup>23</sup>

Výkon ochranného liečenia zákonodarca predpokladá buď počas výkonu trestu odňatia slobody, a to v ústave na výkon trestu, alebo môže súd rozhodnúť o pokračovaní

<sup>20</sup> Paragraf 73 ods. 2 Trestného zákona.

<sup>21</sup> Paragraf 73 ods. 5 Trestného zákona.

<sup>22</sup> Paragraf 74 ods. 1 Trestného zákona.

<sup>23</sup> Paragraf 74 ods. 2 Trestného zákona.

ochranného liečenia, a to buď ambulantnou formou, alebo ústavnou formou v prípade, ak dĺžka výkonu trestu odňatia slobody v ústave na výkon trestu nestačila na splnenie účelu ochranného liečenia. Z uvedeného je teda zrejmé, že **ochranné liečenie môže pokračovať aj po vykonaní trestu odňatia slobody**. Maximálna dĺžka trvania ochranného liečenia nie je zákonom stanovená, pretože v zmysle § 74 ods. 4 TZ platí: „*Ochranné liečenie trvá, kým to vyžaduje jeho účel; o zmene jeho formy, o prepustení z jeho výkonu alebo jeho ukončení rozhoduje súd.*“

V danom prípade je možné zamyslieť sa nad otázkou, čo v prípade, ak osoba pod vplyvom duševnej poruchy má nariadené ochranné liečenie ústavnou formou, avšak po jeho riadnom výkone neprichádza do úvahy podmienené prepustenie, pretože ide o recidivujúceho páchatel'a. V tomto smere je podľa názoru autorky nevyhnutné pristúpiť k ambulantnej forme ochranného liečenia, a to z dôvodu, že v zmysle § 74 ods. 4 TZ ochranné liečenie obligatórne trvá, kým to vyžaduje jeho účel, čo v nami nasimulovanom prípade jednoznačne trvá. Zároveň je tu však namieste uviesť tiež, že parciálne túto otázku rieši ustanovenie § 76a TZ, v rámci ktorého zákonodarca ustanovuje, že ochranný dohľad súd uloží páchatel'ovi činu inak trestného, ktorý nie je pre nepríčetnosť trestne zodpovedný, avšak iba za splnenia podmienky, a síce, že takýchto páchatel' musí mať uložené ochranné liečenie ambulantnou formou.<sup>24</sup> Z uvedeného teda vyplýva, že v prípade páchatel'a činu inak trestného, ktorému sa pre duševnú poruchu mení ústavná forma ochranného liečenia na ambulantnú formu, po jeho prípadnom prepustení mu súd uloží ochranný dohľad.

Za zaujímavé považujeme striktné nastavenie trvania ochranného liečenia ukladaného v dôsledku závislosti od návykovej látky alebo v dôsledku závislosti od hazardných hier. V uvedených prípadoch totiž zákonodarca limitoval dĺžku trvania ambulantnej formy takéhoto ochranného liečenia, a to na maximálne dvanásť mesiacov, a pri ústavnej forme môže dané ochranné liečenie trvať iba tri mesiace s následným doliečovaním ambulantnou formou, ktorá môže trvať najviac dvanásť mesiacov.

## 2.2 Právna úprava ochranného liečenia *de lege lata* – procesnoprávna úprava

Ešte predtým, ako autorka upriami pozornosť na vykonávacie konania vo vzťahu k ochrannému liečeniu, za nevyhnutné považuje uviesť doposiaľ neriešenú situáciu, ktorá panovala v Trestnom poriadku a v aplikačnej praxi spôsobovala značné nezrovnalosti. Íšlo o situáciu, keď došlo k zastaveniu trestného stíhania z dôvodu, že pobyt obvineného na slobode bol nebezpečný pre duševnú poruchu. Uvedenú situáciu zákonodarca vhodne napravil v rámci ustanovenia § 215 ods. 8 TP: „*Ak prokurátor zastavil trestné stíhanie podľa odseku 1 písm. e) a pobyt obvineného na slobode je nebezpečný z dôvodu duševnej poruchy, zároveň s vydaním takéhoto uznesenia podá na súd návrh na uloženie ochranného liečenia a návrh na vydanie predbežného príkazu na umiestnenie obvineného do zdravotníckeho zariadenia. Uznesenie o zastavení trestného stíhania môže nadobudnúť*

<sup>24</sup> K tomu bližšie pozri kapitolu 3.1.

*právoplatnosť až po rozhodnutí súdu o návrhu na vydanie predbežného príkazu. Prokurátor môže návrh na uloženie ochranného liečenia vziať späť až do začatia verejného zasadnutia a zároveň príkazom prepustiť obvineného z umiestnenia v zdravotníckom zariadení, ak dôvod na uloženie ochranného liečenia pominul.“*

V tomto smere je potrebné ďalej uviesť, že v aplikačnej praxi, do nadobudnutia účinnosti tejto novely, bola osoba držaná v zdravotníckom zariadení, resp. do neho prevzatá „len z dobrej vôle“ lekárov, resp. riaditeľov týchto zdravotníckych zariadení. Táto situácia však neposkytovala nijakú právnu istotu či záruku, preto zákonodarca vhodne reagoval na túto nezrovnalosť a v súčasnosti platí, že prokurátor najprv zastaví trestné stíhanie a potom podá návrh na súd, prípadne to urobí súčasne. Z uvedeného plynie, že ak by takýto obvinený bol vo väzbe, musí byť z nej zastavením trestného stíhania prepustený a v zmysle súčasnej právnej úpravy bude okamžite prevezený do zdravotníckeho zariadenia. V tomto smere preto veľmi pozitívne opätovne vyhodnocujeme inštitút **predbežných príkazov**, ktoré v tomto konkrétnom prípade zaisťujú umiestnenie obvineného do zdravotníckeho zariadenia a právoplatnosť uznesenia o zastavení trestného stíhania tak plynulo nadviaže na rozhodnutie o predbežnom príkaze.

V neposlednom rade ešte autorka dodáva, že totožná situácia bola novo doplnená aj do ustanovenia § 236 ods. 1 TP, a to v nasledujúcom znení: „*Ak prokurátor obžalobu nepodá, urobí návrh na uloženie ochranného opatrenia podľa § 235 písm. f) samostatne. Ak je pobyt obvineného na slobode nebezpečný z dôvodu duševnej poruchy, podá zároveň na súd návrh na vydanie predbežného príkazu na umiestnenie obvineného do zdravotníckeho zariadenia. Prokurátor môže návrh na uloženie ochranného opatrenia vziať späť až do začatia verejného zasadnutia a zároveň príkazom prepustiť obvineného z umiestnenia v zdravotníckom zariadení, ak dôvod na uloženie ochranného liečenia pominul.“*

O návrhu prokurátora na vydanie predbežného príkazu na umiestnenie obvineného do zdravotníckeho zariadenia rozhodne **sudca pre prípravné konanie** najneskôr do 48 hodín od doručenia návrhu súdu s tým, že sudca pred rozhodnutím pre prípravné konanie vypočuje obvineného, ak to jeho zdravotný stav umožňuje. Ak sudca pre prípravné konanie vyhovie návrhu prokurátora, vydá príkaz na umiestnenie obvineného v zdravotníckom zariadení, ktorý musí byť odôvodnený, v negatívnom prípade návrh prokurátora zamietne (§ 299a Tr. por.).

Z hľadiska zabezpečenia právnej istoty voči osobe obvineného, ktorý bol v načrtnutých prípadoch umiestnený do zdravotníckeho zariadenia, zákonodarca ustanovil v § 299 ods. 4 TP, že v prípade, ak súd vydá predbežný príkaz na umiestnenie obvineného do zdravotníckeho zariadenia, súd rozhodne o uložení ochranného liečenia **do troch mesiacov** alebo rozhodne o predĺžení predbežného príkazu vždy najviac o ďalšie dva mesiace, inak predbežný príkaz stráca platnosť. Uvedené jednoznačne vyhodnocujeme ako správne a zabezpečujúce právnu istotu v spoločnosti vo vzťahu k osobám, ktorých psychický stav si vyžadoval umiestnenie do zdravotníckeho zariadenia.

Následne sa dostávame k tzv. **vykonávaciemu konaniu ochranného liečenia**. Autorka sa v tomto smere rozhodla čitateľovu pozornosť upriamiť na tie aspekty, ktoré boli

spomínanou novelou Trestného zákona a Trestného poriadku zmenené, resp. novo doplnené. Uvedené je z hľadiska systematiky zaradené v § 445 a nasl. Trestného poriadku, ktoré sa venuje nariadeniu výkonu ochranného liečenia. V zmysle tohto ustanovenia platí, že samotný výkon ochranného liečenia nariaďuje predseda senátu zdravotníckemu zariadeniu, v ktorom sa má toto ochranné liečenie vykonávať. Ako mimoriadne pozitívne vyhodnocujeme tú skutočnosť, že ak sa ochranné liečenie ukladá popri výkone nepodmienečného trestu odňatia slobody, toto ochranné liečenie sa bude vykonávať paralelne s nepodmienečným výkonom trestu odňatia slobody, resp. v priebehu výkonu trestu odňatia slobody. V tomto smere do najväčšej možnej miery platí, že nie je účelné, aby odsúdený bol vo výkone trestu odňatia slobody, pričom najskôr by si vykonal trest odňatia slobody a až následne by nastúpil na ochranné liečenie, či už protialkoholické, protitoxikomanické, psychiatrické alebo sexuologické. Pri takýchto ochoreniach predpokladáme, že je **nevyhnutné s liečbou započat' čo možno najskôr, pretože neliečený odsúdený môže byť nebezpečný či už pre seba, alebo ľudí vo svojom okolí.**

V nadväznosti na problémy, ktoré boli v rámci predchádzajúcej právnej úpravy prítomné v aplikačnej praxi, sa novelou podrobnejšie upravila zmena spôsobu výkonu ochranného liečenia, resp. zmena druhu ochranného liečenia. Novo upravená lehota na rozhodnutie o návrhu prokurátora, zdravotníckeho zariadenia, probačného a mediačného úradníka alebo riaditeľa ústavu na výkon trestu odňatia slobody alebo nemocnice pre obvinených a odsúdených je **desať dní**.<sup>25</sup> V tomto smere sa tiež ukladá súdu povinnosť vypočítať odsúdeného, avšak to iba v prípade, ak to jeho zdravotný stav dovoľuje. Tu je nutné upozorniť, že v prípade, ak zdravotný stav odsúdeného nedovoľuje jeho vypočítanie súdom, vyjadrujeme názor, že by analogicky malo byť aplikované konanie z civilného konania, a sice minimálne na úrovni vzhľadnutia takejto osoby súdom. Toto vzhľadnutie v aplikačnej praxi civilných konaní prináša pozitíva.<sup>26</sup> V neposlednom rade v prípade, ak je pobyt odsúdeného nebezpečný pre duševnú poruchu, predseda senátu môže na návrh prokurátora alebo zdravotníckeho zariadenia vydať predbežný príkaz na umiestnenie odsúdeného do zdravotníckeho zariadenia, ktorý musí byť odôvodnený. O vydaní predbežného príkazu rozhodne predseda senátu do 48 hodín od doručenia návrhu súdu.<sup>27</sup>

V neposlednom rade vyhodnocujeme ako pozitívne maximálny strop pre rozhodnutie súdu o zmene spôsobu výkonu ambulantného ochranného liečenia na ústavnú formu liečenia, a to **tri mesiace**, pričom maximálne môže dôjsť k jeho predĺženiu o ďalšie dva mesiace. V opačnom prípade súdom vydaný predbežný príkaz stráca platnosť.<sup>28</sup>

Ustanovenie § 446a TP explicitne upravuje situáciu, ktorá môže v aplikačnej praxi nastať, a to v prípade, keď pokračovanie s výkonom ochranného liečenia má trvať aj po odpykaní si výkonu trestu odňatia slobody. V takomto prípade totiž dochádza k predĺžovaniu obmedzenia osobnej slobody, *de facto* teda k dvojitému potrestaniu. Zákonnodarca teda, *in concreto*, ustanovil podmienky, za ktorých je možné pokračovať v ochrannom

<sup>25</sup> Paragraf 446 ods. 1 Trestného poriadku.

<sup>26</sup> Dôvodová správa k zákonu č. 40/2024 Z. z. v znení neskorších predpisov.

<sup>27</sup> Paragraf 446 ods. 4 Trestného poriadku.

<sup>28</sup> Paragraf 446 ods. 6 Trestného poriadku.

liečení aj po odpykaní si trestu odsúdeným. Ide najmä o situáciu, keď by mohol byť pobyt odsúdeného na slobode nebezpečný, a to najmä ak má uložené psychiatrické alebo sexuologické liečenie alebo je dôvodný predpoklad, že ochranné liečenie ambulantnou formou nedosiahne účel ochranného opatrenia. V takomto prípade sa rozhodne o pokračovaní v ochrannom liečení ústavnou formou z dôvodu, že pobyt odsúdeného na slobode by mohol byť nebezpečný z dôvodu duševnej poruchy. Po právoplatnosti uznesenia predseda senátu po dohode so zariadením ústavnej zdravotnej starostlivosti vydá príkaz na dodanie odsúdeného do tohto zariadenia. Príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže na podklade príkazu dodajú odsúdeného do tohto zariadenia tak, aby po skončení výkonu trestu odňatia slobody ihneď pokračoval výkon ochranného liečenia.<sup>29</sup>

Zákonodarca pracuje aj so skutočnosťou, že odsúdený vo výkone trestu odňatia slobody trpí duševnou poruchou, ktorá podľa odborného lekárskeho posudku nie je iba prechodná a pre ktorú je pobyt odsúdeného na slobode nebezpečný. V takomto prípade, teda v situácii, kedy odsúdený nemá uložené ochranné liečenie v nijakej forme, ale riadne si odpykáva trest odňatia slobody môže súd, v ktorého obvode odsúdený vykonáva svoj trest na návrh riaditeľa ústavu rozhodnúť o uložení ochranného liečenia.<sup>30</sup>

Záverom vyjadrujeme presvedčenie, že je na mieste konštatovať, že s páchatelmi s duševnou poruchou je omnoho efektívnejšie „pracovať“ v rámci ochranného liečenia, v ktorom majú šancu na vyliečenie, ako im uložiť nepodmienečný trest odňatia slobody. V kontexte už uvedeného preto autorka jednoznačne vyvodzuje záver, že nastupujúca právna úprava je v tomto smere omnoho efektívnejšia vo vzťahu k ochrane spoločnosti pred nebezpečnými páchatelmi a zároveň zabezpečujúca pomoc osobám, ktoré ju potrebujú.

### 2.3 Právna úprava ochranného liečenia v Českej republike

Základná právna úprava ochranného liečenia v Českej republike vychádza z premisy, že súd ho použije v prípade ukladania trestu páchatelovi so zmenšenou pričetnosťou<sup>31</sup> a v prípade upustenia od potrestania z dôvodu uloženia ochranného liečenia alebo v prípade, ak je páchatel činu inak trestného pre nepríčetnosť trestne nezodpovedný a jeho pobyt na slobode je nebezpečný. Zjednodušene teda uvádzame, že v rámci hmotnoprávnej úpravy ochranného liečenia v Českej republike sa toto ukladá v troch možnostiach:

- v prípade, ak súd ukladá trest páchatelovi so zmenšenou pričetnosťou,
- v prípade, ak súd upúšťa od potrestania z dôvodu uloženia ochranného liečenia,
- v prípade, ak ide o páchatel'a, ktorý je pre nepríčetnosť trestne nezodpovedný a jeho pobyt na slobode je nebezpečný.<sup>32</sup>

<sup>29</sup> Paragraf 446a ods. 4 Trestného poriadku.

<sup>30</sup> Paragraf 446b ods. 1 Trestného poriadku.

<sup>31</sup> Paragraf 40 ods. 2 českého Trestného zákona.

O zníženej pričetnosti v zmysle českého právneho poriadku platí, že: „Zmenšená pričetnosť nevylučuje pachatelovu trestní odpovědnost. Avšak okolnost, že byl trestný čin spáchán ve stavu zmenšené pričetnosti, odůvodňuje zvláštní postup vůči pachateli.“ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 7. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1. 10. 2019. Praha : Leges, 2019, s. 216.

<sup>32</sup> Paragraf 99 ods. 1 českého Trestného zákona.

Medzi ďalšie alternatívy zaraďuje český zákonodarca situácie, keď páchatel' spáchal trestný čin v stave vyvolanom duševnou poruchou a jeho pobyt na slobode je nebezpečný, alebo v prípade, ak páchatel', ktorý zneužíva návykové látky, spáchal trestný čin pod ich vplyvom alebo v súvislosti s ich užívaním.<sup>33</sup>

Totožne ako v tuzemsku, aj v Českej republike je možné, aby súdy uložili ochranné liečenie popri treste, resp. pri upustení od potrestania.

Rovnako ako slovenský zákonodarca, aj súd v Českej republike aplikuje buď ambulatnú formu ochranného liečenia, alebo ústavnú formu, a to podľa povahy ochorenia a liečebných možností. V prípade, ak povedľa ústavného ochranného liečenia bol uložený trest odňatia slobody, ochranné liečenie sa vykoná po nástupe na výkon trestu odňatia slobody, priamo v ústave na výkon trestu. V prípade, ak nie je možné vykonať ochranné liečenie priamo v ústave na výkon trestu, je nutné vykonať ústavné ochranné liečenie v zdravotníckom zariadení, a to pred nástupom na výkon trestu odňatia slobody. V danom prípade však musí byť splnená podmienka lepšieho naplnenia účelu ochranného liečenia. Ak by splnená nebola, ochranné liečenie sa vykoná až po výkone trestu odňatia slobody. Z uvedeného plynie, že česká právna úprava alternuje s možnosťou, že ústavné ochranné liečenie sa vykoná až po výkone alebo inom ukončení trestu odňatia slobody, čím *de facto* tiež umožňuje odsúdenému predĺžovať výkon trestu odňatia slobody. O ambulatnej forme ochranného liečenia platí to isté, pretože táto sa primárne má vykonať v rámci výkonu trestu odňatia slobody priamo v ústave, avšak v prípade, ak to nie je možné, vykoná sa až po výkone trestu odňatia slobody. Zároveň však český zákonodarca predpokladá, že uložená dĺžka ambulantného ochranného liečenia nemusí byť dostatočná, v takom prípade teda súd môže rozhodnúť o jeho pokračovaní v zdravotníckom zariadení poskytujúcim ústavnú alebo ambulatnú starostlivosť.

Z uvedeného je teda zrejmé, že ochranné liečenie je v Českej republike vykonávané buď mimo výkonu trestu odňatia slobody, a to v zdravotníckom zariadení ambulantného, resp. ústavného typu, alebo je ochranné liečenie vykonávané počas výkonu trestu odňatia slobody v zdravotníckom zariadení väzenskej služby. Úprava vlastného výkonu ochranného liečenia je obsiahnutá v zákone č. 373/2011 Sb. o špecifických zdravotných službách.

Takisto ako v Slovenskej republike, aj v Českej republike je nastavené trvanie ochranného liečenia do času, pokiaľ si to vyžaduje jeho účel. Na druhej strane v Českej republike je ustanovené, že ústavné ochranné liečenie môže trvať najviac dva roky a v prípade, ak v tomto čase nebude liečba ukončená, súd musí pred skončením tejto dvojročnej lehoty rozhodnúť o jej predĺžení, a to aj opakovane, vždy však **najviac o dva roky**, inak musí rozhodnúť o prepustení z ochranného liečenia alebo o zmene ústavného ochranného liečenia na ochranné liečenie ambulantné. V tomto smere však dopĺňame, že pre rozhodnutie súdu o prepustení z ochranného liečenia nie je podstatné, v súvislosti s akým trestným činom bolo ochranné liečenie uložené, ale rozhodujúci je výsledok liečby.<sup>34</sup> Avšak, hlavnou skutočnosťou, ktorá oprávňuje uloženie ochranného liečenia

<sup>33</sup> Paragraf 99 ods. 2 českého Trestného zákona.

<sup>34</sup> ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád III: § 315 – 471. Komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 3991.

v zmysle nálezu Ústavného súdu Českej republiky,<sup>35</sup> je podmienka nebezpečnosti páchatel'a. Z uvedeného teda plynie, že medzi nebezpečnosťou páchatel'a a možnosťou obmedzenia jeho osobnej slobody uložením ochranného liečenia musí existovať proporcionálna.

### 3. Právna úprava ochranného dohľadu

Nasledujúce ochranné opatrenie sa v rámci predchádzajúcej právnej úpravy ukázalo ako nedostatočné a neodzrkadľujúce potreby spoločnosti, pretože ochranný dohľad mohol súd obligatórne uložiť iba páchatel'ovi, ktorého odsudzoval za obzvlášť závažný zločin na nepodmienečný trest odňatia slobody. Zároveň zákonodarca predpokladal aj fakultatívne rozhodnutie súdu, a to v prípade spáchania úmyselného trestného činu páchatel'om, ktorý už bol v minulosti najmenej dvakrát vo výkone trestu odňatia slobody za taký trestný čin a ktorému mal súd znova ukladať nepodmienečný trest odňatia slobody. Kumulatívnou podmienkou na takéto uloženie ešte musel byť fakt, že s prihliadnutím na doterajší spôsob života páchatel'a, na prostredie, v ktorom žije, a na povahu spáchanej trestnej činnosti sa nedalo očakávať, že po výkone trestu povedie riadny život. Špecifikom ochranného dohľadu, ktoré platilo tak za účinnosti predchádzajúcej právnej úpravy a platí aj v súčasnosti je, že **jeho výkon nastupuje po odpykaní si trestu odňatia slobody.**

#### 3.1 Právna úprava ochranného dohľadu *de lege lata* – hmotnoprávna rovina

Súčasná právna úprava ochranného dohľadu ustanovuje iba jeho fakultatívne uloženie, teda žiadne z ustanovení venujúcich sa ochrannému dohľadu nie sú obligatórne vo vzťahu k jeho uloženiu. *In concreto*, zákonodarca ukladá súdu možnosť uložiť ochranný dohľad:

- **páchatel'ovi úmyselného trestného činu**, ktorý bol v minulosti najmenej dvakrát odsúdený za takýto trestný čin a ktorému znovu ukladá nepodmienečný trest odňatia slobody, alebo
- **páchatel'ovi zločinu**, pričom pri oboch alternatívach musí byť naplnené, že s ohľadom na osobu páchatel'a, najmä s prihliadnutím na jeho doterajší spôsob života, na prostredie, v ktorom žije a na povahu spáchanej trestnej činnosti sa nedá očakávať, že po výkone trestu povedie riadny život.<sup>36</sup>

V § 76 ods. 2 TZ zákonodarca ustanovuje ešte jednu možnosť pre uloženie ochranného dohľadu, a to aj bez splnenia uvedených podmienok, konkrétne na návrh prokurátora alebo riaditeľ'a ústavu na výkon trestu môže súd rozhodnúť o uložení ochranného dohľadu v prípade, ak vzhľadom na správanie odsúdeného počas výkonu trestu odňatia slobody, nie je možné od neho očakávať, že po prepustení z výkonu povedie

<sup>35</sup> Nález Ústavného súdu ČR, sp. zn. II. ÚS 2802/17, z 22. 5. 2018.

<sup>36</sup> Paragraf 76 ods. 1 Trestného zákona.

riadny život. Tu je však nutné upozorniť, že uvedená podmienka **nebola** v platnosti ani v rámci predchádzajúcej právnej úpravy. Z uvedeného teda vyplýva, že predchádzajúca právna úprava prikazovala ukladať ochranný dohľad aj v prípadoch, v ktorých vôbec nebol potrebný, avšak, naopak, neumožňovala uložiť ochranný dohľad takému páchatelovi, ktorého trestná činnosť si vyžadovala jeho „kontrolu“ aj po výkone trestu odňatia slobody, a to práve vzhľadom na jeho osobu, doterajší spôsob života a prostredie, v ktorom žije.

Novo doplneným ustanovením § 76a TZ zákonodarca dopĺňa obligatórne uloženie ochranného dohľadu **páchatelovi** činu inak trestného, ktorý nie je pre nepríčetnosť trestne zodpovedný a súd mu ukladá ochranné liečenie ambulantnou formou. Uvedená forma ochranného opatrenia pracuje so situáciou, že takýto nepríčetný páchatel, ktorý sa dopustil činu inak trestného z dôvodu duševnej poruchy, ktorou trpí, nie je pre spoločnosť nebezpečný do takej miery, aby bolo potrebné izolovať ho či liečiť ústavne. Zároveň však je vhodné, aby bol istý čas pod dohľadom represívnych zložiek, a to najmä v podobe resocializácie či prevýchovy páchatela. V tomto smere dopĺňame, že účelom dohľadu represívnych zložiek je v danom prípade najmä vytvorenie podmienok na prevýchovu odsúdeného, resp. jeho resocializáciu, a to aj napriek tomu, že sme si vedomí, že táto skutočnosť výrazne zasahuje do práv a slobôd odsúdeného, pretože ho obmedzuje na slobodnom pobyte. Na druhej strane jednoznačne zastávame názor, že v tomto smere strašiak v podobe trestu plní nielen individuálnu prevenciu, ale aj generálnu.<sup>37</sup> Túto skutočnosť jednoznačne vyhodnocujeme pozitívne, pretože tým došlo k vyplneniu medzery, ktorá doposiaľ panovala v aplikačnej praxi a týkala sa prípadov, keď bolo potrebné páchatelovi činu inak trestného uložiť nejaké obmedzenie, avšak z dôvodu zastavenia trestného stíhania pre nepríčetnosť toto nebolo možné. V tomto smere preto doplnené ustanovenie napĺňa svoj význam. Zároveň si dovoľujeme upriamiť pozornosť na tú skutočnosť, že do nadobudnutia účinnosti predmetnej novely nebolo vôbec možné ukladať ochranný dohľad páchatelom, ale iba odsúdeným. Z tohto dôvodu sa dopĺňajú aj niektoré iné ustanovenia týkajúce sa tejto legislatívno-technickej úpravy, resp. doplnenia § 76a TZ.<sup>38</sup>

V rámci spomenutého ustanovenia rovnako zákonodarca ustanovil **obligatórne uloženie** ochranného dohľadu páchatelovi, ktorému mení ústavnú formu ochranného liečenia psychiatrického alebo sexuologického na ambulantnú formu. Teda páchatelovi, ktorému bola uložená ústavná forma ochranného liečenia psychiatrického alebo sexuologického, pri zmene na ambulantnú formu v prípade, ak má súd na podklade dôkazov za to, že to na dosiahnutie účelu ochranného liečenia postačuje, uloží ochranný dohľad. Pri iných druhoch ochranného liečenia, napr. psychiatrické ochranné liečenie, protialkoholické ochranné liečenie či protitoxikomanické ochranné liečenie<sup>39</sup> má súd iba fakultatívne oprávnenie uložiť ochranný dohľad v prípade zmeny ústavnej for-

<sup>37</sup> SZABOVÁ E. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 5. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2025, s. 18 – 19.

<sup>38</sup> Paragraf 77 ods. 4, ods. 5 Trestného zákona.

<sup>39</sup> Paragraf 80 ods. 3 vyhlášky č. 368/2008 Z. z., účinnej od 1. januára 2009.

my takéhoto liečenia na ambulantnú formu, a to v prípade, ak to považuje vzhľadom na osobu páchatel'a a dosiahnutie účelu liečenia za potrebné.<sup>40</sup> Uvedenú zvýšenú ochranu a dohľad nad liečenou osobou rovnako vyhodnocujeme pozitívne.

Zákonodarca taktiež novelizoval ustanovenie § 77 TZ, a to v tom smere, že ustanovil odsúdenému dva druhy lehôt na hlásenie sa u probačného a mediačného pracovníka okresného úradu, v ktorého obvode má odsúdený alebo páchatel' bydlisko. Ide o lehoty:

- **dva pracovné dni** – v prípade, ak súd uložil ochranné liečenie v zmysle § 76 TZ,
- **päť pracovných dní** – v prípade, ak súd uložil ochranné liečenie v zmysle § 76a TZ.

V zmysle dôvodovej správy k zákonu č. 40/2024 Z. z. platí, že: „*Lehota piatich pracovných dní (teda iná, ako pri klasickom ochrannom dohľade) sa zavádza z dôvodu, že ochranný dohľad podľa § 76a sa ukladá popri ambulantnom ochrannom liečení, ktoré súd musí nariadiť a to konkrétnemu zdravotníckemu zariadeniu (môže nastať zdržanie pri hľadaní voľného zariadenia a pod.), zároveň je tiež potrebné, aby sa ochranný dohľad začal vykonávať čo najskôr.*“

V rámci ochranného dohľadu je odsúdený alebo páchatel' povinný sa osobne hlásiť v určených lehotách u probačného a mediačného úradníka a vopred oznamovať vzdialenie sa z miesta bydliska. Táto povinnosť však neplatí, ak ide o pravidelne opakujúce sa vzdialenia, o ktorých bol probačný a mediačný úradník vopred informovaný.<sup>41</sup> Zároveň je potrebné ešte uviesť, že v porovnaní s klasickým ochranným dohľadom uloženým podľa § 76, v prípade ochranného dohľadu podľa § 76a odsúdený, resp. páchatel' **nemá** zo zákona obligatórnu povinnosť hlásiť a preukazovať zdroje svojej obživy. Zavádza sa mu však povinnosť podrobiť sa kontrole dodržiavania liečebného režimu.

V aplikačnej praxi sa rovnako vyskytli aj situácie, keď páchatel' nedodržiaval naordinovaný liečebný režim. Zákonodarca s ohľadom na to zakomponoval do právnej úpravy ustanovenie § 77 ods. 3, v rámci ktorého je zdravotnícke zariadenie povinné oznámiť nedodržiavanie liečebného režimu probačnému a mediačnému úradníkovi, ktorý bezodkladne podá na súd návrh na zmenu ambulantného ochranného liečenia na ústavné, alebo môže probačný a mediačný úradník súdu navrhnúť uloženie obmedzení a povinností takémuto páchatel'ovi, a to v zmysle § 51 ods. 3 a 4 TZ. Z uvedeného je zrejme významné postavenie probačných a mediačných úradníkov v tejto veci, lebo majú zákonom danú moc na rozhodnutie o návrhu na súd. Avšak nevyhnutné je: „*rozlišovať, čo zdravotnícke zariadenie probačnému a mediačnému úradníkovi nahlási. Pretože zdravotnícke zariadenie bude oznamovať probačnému a mediačnému úradníkovi napr. aj to, že sa pacient (odsúdený/páchatel') nedostavil na naplánované liečenie resp. kontrolu. Toto samo o sebe nemusí hneď znamenať, že nedodržiava liečebný režim, pretože probačný a mediačný úradník po preverení môže zistiť, že sa odsúdený/páchatel' nemohol pre náhlu prekážku dostať (čo by mal samozrejme ošetrojúcemu lekárovi oznámiť, ale situácie môžu byť rôzne). Avšak v súhrne aj takéto menšie pochybenia môžu znamenať nedodržiavanie liečebného režimu. To však musí vyhodnotiť zdravotnícke zariadenie, resp. oštru-*

<sup>40</sup> Paragraf 76a ods. 2 Trestného zákona.

<sup>41</sup> Paragraf 77 ods. ods. 1 Trestného zákona.

*júci lekár, a túto skutočnosť následne oznámiť probačnému a mediáčnemu úradníkovi. Súčasťou oznámenia zdravotníckeho zariadenia by mal byť aj konkrétny návrh, či má byť odsúdenému/pacientovi hneď premenené ambulantné liečenie na ústavné, alebo postačí, resp. bude vhodnejšie mu uložiť niektoré obmedzenie alebo povinnosť. **Porušenia ochranného dohľadu, ktoré nespočívajú v nedodržiavaní liečebného režimu, môže probačný a mediálny úradník vyhodnotiť aj sám, avšak aj v týchto prípadoch v záujme dosiahnutia účelu ochranného liečenia a aj ochranného dohľadu môže vec konzultovať s ošetrojúcim lekárom.***<sup>42</sup>

Medzi novo doplnené skutočnosti platí aj tá, že v prípade, ak je pobyt páchatel'a na slobode nebezpečný z dôvodu nedodržiavania liečebného režimu alebo z dôvodu zhoršenia jeho zdravotného stavu, návrh na súd na zmenu ambulantného ochranného liečenia na ústavné môže podať priamo aj zdravotnícke zariadenie. V tomto prípade môže **zdravotnícke zariadenie navrhnúť aj vydanie predbežného príkazu** na umiestnenie páchatel'a v zdravotníckom zariadení.<sup>43</sup>

Posledná hmotnoprávna zmena dotýkajúca sa ochranného dohľadu opätovne súvisí s novo zavedeným ustanovením § 76a, konkrétne ide o situáciu, ak súd ukladá ochranný dohľad v zmysle § 76a nie je možné striktné uložiť lehotu na ktorú toto ochranné opatrenie ukladá. Teda, ustanovenie § 78 ods. 1, ods. 2 sa neaplikuje v prípade, ak súd ukladá ochranný dohľad podľa § 76a TZ. V tomto prípade zákonodarca ustanovil, že **ochranný dohľad musí trvať tak dlho, pokiaľ si to vyžaduje jeho účel, rovnako ako ochranné liečenie**. Teda ochranný dohľad podľa § 76a nemusí nevyhnutne trvať počas celej doby ochranného liečenia. Ak už nebude potrebný, môže sa skončiť aj skôr, ale rozhodnúť o tom musí súd.

### 3.2 Právna úprava ochranného dohľadu *de lege lata* – procesnoprávna rovina

Ochranný dohľad ako druh ochranného opatrenia patrí do gescie súdu, resp. jeho nariadenie vykonáva predseda senátu, a to takým spôsobom, že rozhodne o nariadení výkonu trestu odňatia slobody a následne **po jeho výkone, začne odsúdený vykonávať ochranný dohľad**. Uvedené neplatí v prípade prerušenia výkonu ochranného dohľadu z dôvodu výkonu väzby, resp. trestu odňatia slobody počas ochranného liečenia vykonávaného ústavnou formou a počas výkonu detencie. Z uvedeného je teda zrejmé, že výkon ochranného dohľadu sa prerušuje počas výkonu väzby a trestu odňatia slobody počas ochranného liečenia vykonávaného ústavnou formou a počas výkonu detencie.<sup>44</sup>

Ustanovenie § 454 TP bolo doplnené o odsek 4, ktorý je previazaný s hmotnoprávnym ustanovením § 76a TZ. V tomto odseku sa dopĺňa osobitná úprava výkonu rozhodnutia o uložení tejto formy ochranného dohľadu. Po nadobudnutí právoplatnosti takého-

<sup>42</sup> Dôvodová správa k zákonu č. 40/2024 Z. z. v znení neskorších predpisov.

<sup>43</sup> Paragraf 77 ods. 3 Trestného zákona.

<sup>44</sup> Paragraf 456 Trestného poriadku.

to rozhodnutia sa bezodkladne zašle nariadenie probačnému a mediačnému úradníkovi. S výkonom ochranného dohľadu začnú probačný a mediačný úradník ihneď, ako je odsúdený na slobode alebo hneď po prepustení z ústavného ochranného liečenia alebo z výkonu trestu odňatia slobody, a to z dôvodu stáleho zabezpečenia dostatočnej kontroly nad osobou a ochrany spoločnosti v rozhodujúcom období.

Ako už z uvedeného vyplýva, osoby zabezpečujúce výkon ochranného dohľadu sú **probačný a mediačný úradník** okresného súdu, v obvode ktorého má odsúdený, ktorému bol uložený ochranný dohľad, miesto pobytu.

Od výkonu ochranného dohľadu je možné aj **upustiť**, a to v prípade, ak pominú dôvody, pre ktoré bol uložený ešte pred jeho začatím. Teda, k upusteniu môže dôjsť len v prípade, ak prestanú jestvovať dôvody uloženia ochranného dohľadu ešte **pred jeho začatím**. Taktiež však môže dôjsť aj k upusteniu od potrestania, a to konkrétne v tom prípade, ak návrh na upustenie od výkonu ochranného dohľadu podá prokurátor alebo riaditeľ ústavu na výkon trestu odňatia slobody, kde odsúdený, ktorému bol uložený ochranný dohľad, naposledy vykonával trest odňatia slobody. Z uvedeného teda konštatujeme, že v rámci predmetnej zmeny právnej úpravy týkajúcej sa ochranného dohľadu, konkrétne doplnením § 76a sa precizovalo dané ustanovenie, v zmysle ktorého práve sudca, v ktorého obvode odsúdený naposledy vykonával trest odňatia slobody a ktorý bude aj rozhodovať o upustení od výkonu ochranného liečenia, je najviac oboznámený so spisovým materiálom.

Čo sa týka **prepustenia z výkonu ochranného dohľadu**, platí, že súd prepustí osobu z výkonu ochranného dohľadu na verejnom zasadnutí, ak sa ukáže, že sa dosiahol účel ochranného dohľadu. Na **neverejnom zasadnutí súd rozhoduje**, ak:

- návrh podala neoprávnená osoba,
- návrh bol podaný pred uplynutím lehoty uvedenej v odseku 2 písm. c),
- prokurátor súhlasí s prepustením z ochranného dohľadu, alebo
- rozhoduje o prepustení z ochranného dohľadu uloženého podľa § 76a TZ.

Osobami oprávnenými podať návrh na prepustenie z výkonu ochranného dohľadu sú probačný a mediačný úradník, ktorý ochranný dohľad vykonáva, prokurátor a osoba, ktorej bol ochranný dohľad uložený, po uplynutí polovice času, na ktorý bol ochranný dohľad uložený, najskôr však po uplynutí jedného roka výkonu ochranného dohľadu.<sup>45</sup>

Zároveň platí, že návrh na prepustenie z ochranného dohľadu uloženého podľa § 76a Trestného zákona môžu probačný a mediačný úradník podať len po dohode s ošetrovujúcim lekárom alebo so zdravotníckym zariadením, v ktorom sa ochranné liečenie vykonáva.

Ustanovenie týkajúce sa **zániku ochranného dohľadu** ostalo spomínanou novelou 40/2024 Z. z. takmer nedotknuté, lebo sa doplnilo druhou vetou, týkajúcou sa uloženia ochranného dohľadu podľa § 76a TZ, a to takto: „*Ochranný dohľad uložený podľa § 76a Trestného zákona zaniká aj rozhodnutím súdu o zmene ambulantného ochranného liečenia na ústavné ochranné liečenie alebo rozhodnutím súdu o prepustení z ochranného liečenia alebo o jeho ukončení.*“

<sup>45</sup> Paragraf 458 ods. 2 Trestného poriadku.

### 3.3 Právna úprava ochranného dohľadu v Českej republike

Autorka predkladaného textu sa rozhodla na tomto mieste uviesť, že v rámci právnej úpravy ochranných opatrení v Českej republike platí, že ekvivalent k slovenskému ochrannému opatreniu – ochranný dohľad – česká právna úprava neobsahuje.<sup>46</sup>

#### Záver

V určitých prípadoch nepredstavuje uloženie trestu pre páchatel'ov adekvátny postih. Z tohto dôvodu sú súčasťou právneho poriadku ochranné opatrenia, ktoré sa však od trestov v mnohých ohľadoch odlišujú. O ochranných opatreniach vo všeobecnosti platí, že môžu byť uložené tak trestne zodpovedným, ako aj trestne nezodpovedným osobám. Ochranné liečenie, ochranný dohľad a detencia patria medzi druhy ochranných opatrení, pričom tresty a ochranné opatrenia sú dve samostatné kategórie trestnoprávných sankcií. **Detencia** je vo vzťahu subsidiarity k ochrannému liečeniu, pretože je možné uložiť ju až v prípade, keď ochranné liečenie nevedie k dostatočnej ochrane spoločnosti, okrem situácie predpokladanej v ustanovení § 81 ods. 1 TP. Zároveň je detencia tak v rámci tuzemskej, ako aj v rámci právnej úpravy Českej republiky označovaná ako prostriedok *ultima ratio*, teda najkrajnejší prostriedok v systéme ochranných opatrení, ktorý má štát na ochranu záujmov k dispozícii. O detencii teda možno povedať, že môže byť uložená iba vo výnimočných prípadoch, pričom, ak by sme ju mali pripodobniť k nejakému druhu trestu odňatia slobody, najviac sa podobá trestu odňatia slobody na doživotie, pretože aj detencia môže vo výnimočných prípadoch vyžadujúcich si to okolnosťami prípadu, trvať až do konca života odsúdeného.

Jednoznačne pozitívne vyhodnocujeme tú skutočnosť, že **ochranné liečenie** prešlo takou transformáciou, ktorá zabezpečila, že už sa nebude prioritne ukladať ako vykonávanie ústavou formou, ale práve naopak, zákonodarca sa snaží zabezpečiť, aby prioritou bolo ukladanie a výkon ambulantnej formy ochranného liečenia a iba výnimočne za prísne dodržiavaných podmienok jeho uloženie a výkon ústavou formou. V tomto smere preto zastávame názor, že ukladanie nepodmienečného trestu odňatia slobody páchatel'ovi, ktorý v čase činu bol nepríčetný a je zároveň nebezpečný pre spoločnosť, resp. pre seba, nemá význam, a pozitívne hodnotíme uloženie takémuto páchatel'ovi ochranné opatrenie, ochranné liečenie ústavou formou. V rámci tohto druhu ochranného opatrenia, ktoré je vykonávané ústavou formou, bude odborne zdatný personál s nebezpečným páchatel'om pracovať s cieľom vyliečiť ho, pričom, ak sa mu to nepodarí do takej miery, že páchatel'ov pobyt na slobode už nebude nebezpečný, nedôjde k prepusteniu páchatel'a na slobodu. Absolútnym záverom iba upriamujeme pozornosť na tú skutočnosť, že odbornej verejnosti sa môže akokoľvek zdať nemorálne konanie nepríčetného páchatel'a, je potrebné stále mať na zreteli, že tento nepríčetný páchatel' nemôže sa svoju duševnú poruchu, a ak by bol zdravý, takýto čin by neurobil. Z uvedeného preto vyvodzujeme apel na zákonodarcu v tom smere, aby tvorba, resp. aplikácia legálnych ustano-

<sup>46</sup> Paragraf 98 ods. 1 českého Trestného zákona.

vení tak Trestného zákona, ako aj Trestného poriadku, vo vzťahu k duševne chorým, resp. nepričetným páchatelom bola na vrchole jeho záujmu, a to obzvlášť v prípade, ak je pobyt takýchto ľudí na slobode nebezpečný, či už pre nich samých alebo pre spoločnosť ako takú.

#### Literatúra

- KALVODOVÁ, V., KUČHTA, J., ŠKVAIN, P. *Zákon o výkonu zabezpečovacie detence: Komentár*. Praha : Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-604-4
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 7. aktual. a dopl. vyd. podle stavu k 1. 10. 2019*. Praha : Leges, 2019. ISBN: 978-80-7502-380-3
- SZABOVÁ E. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. 5. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2025, s. 714. ISBN: 978-80-7380-974-4
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád III: § 315 – 471. Komentář*. 7. dopl. a přeprac. vyd. Praha : C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0
- VRTÍKOVÁ, K. *Trestný zákon. Komentár*. ZAKONY.JUDIKATY.info, 2023, s. 381
- VRTÍKOVÁ, K., MOKRÁ I. Ochrana osobnej slobody odsúdených v kontexte ich umiestnenia do detenčného ústavu. In *Košické dni trestného práva 2024*, Sekcia 1: Rekodifikácia trestných kódexov – aktuálne výzvy a perspektívy, 2024, s. 440. ISBN: 978-80-574-0368-5
- Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 7 Tdo 213/2011 zo dňa 11. 05. 2011
- Uznesenie Ústavného súdu Českej republiky, sp. zn. II. ÚS 2808/17, zo dňa 22. 5. 2018
- Dôvodová správa k zákonu č. 40/2024 Z. z., <https://www.najpravo.sk/dovodove-spravy/rok-2024/dovodova-sprava-k-zakonu-c-40-2024-z-z.html>